CÁC RỐI LOẠN VỀ THẦN KINH VÀ PHỤC HỒI CHỨC NĂNG TK HẬU COVID-19

Ths.Bs Trần Văn Bắc

Tình trạng Hậu COVID-19

- Các triệu chứng kéo dài sau nhiễm COVID-19 được gọi bằng nhiều thuật ngữ: "long COVID," "post-COVID syndrome," "post-acute sequelae of SARS-CoV-2 infection," và "post-COVID conditions" …
- Thời gian xuất hiện 4 tuần hoặc nhiều hơn sau nhiễm SARS-CoV-2, gặp ở 5 - 80 % BN.
- Các biểu hiện hậu COVID rất đa dạng, biểu hiện đa cơ quan, hệ thống, bao gồm khoảng 50 triệu chứng như: mệt, brain fog, hụt hơi ...
- Một số triệu chứng biểu hiện đồng thời, một số biểu hiện ở nhiều giai đoạn, hoặc tái phát, gây khó khăn cho định nghĩa và chẩn đoán.

Rối loạn về thần kinh hậu COVID

- Các rối loạn về thần kinh hậu COVID: như rối loạn trí nhớ, giảm sự tập trung, đau đầu thường xuyên, thay đổi cảm giác da, mệt kéo dài …
- Có nhiều người bị các rối loạn thần kinh ở tuổi dưới 50, mà trước đó vốn khỏe mạnh và hoạt bát, và phần đa chỉ biểu hiện bệnh nhẹ trong giai đoạn cấp tính và không phải nhập viện.

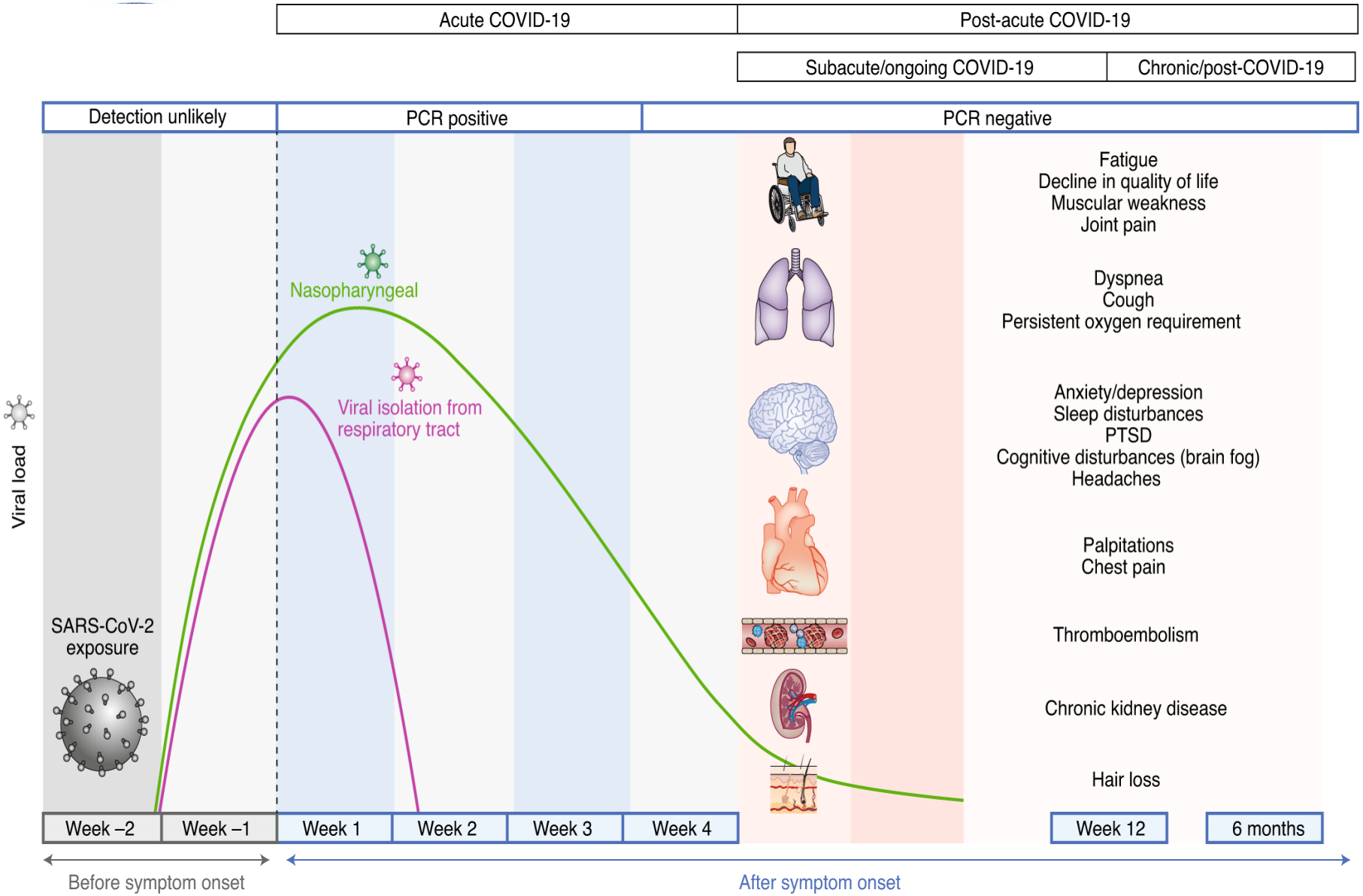

Post-acute COVID-19 syndrome, Ani Nalbandian, Nature Medicine ***volume 27****, pages601–615 (2021)*

Cơ chế dẫn đến các rối loạn thần kinh trong COVID-19

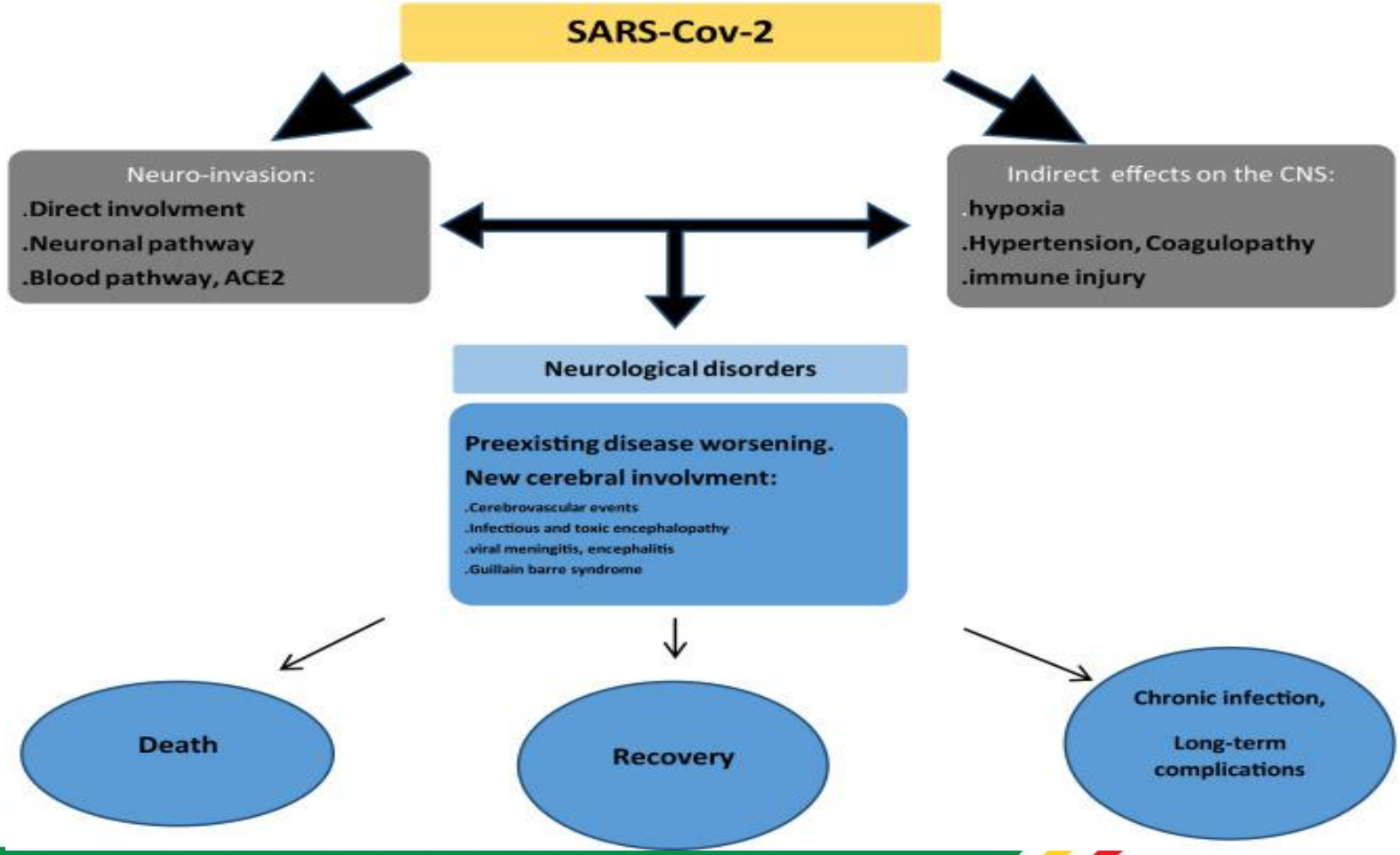

COVID-19 and SARS-Cov-2 Infection: Pathophysiology and Clinical Effects on the Nervous System, HilalAbboud, World Neurosurgery, Volume 140, August 2020, Pages 49-53

Cơ chế dẫn đến các rối loạn thần kinh trong COVID-19

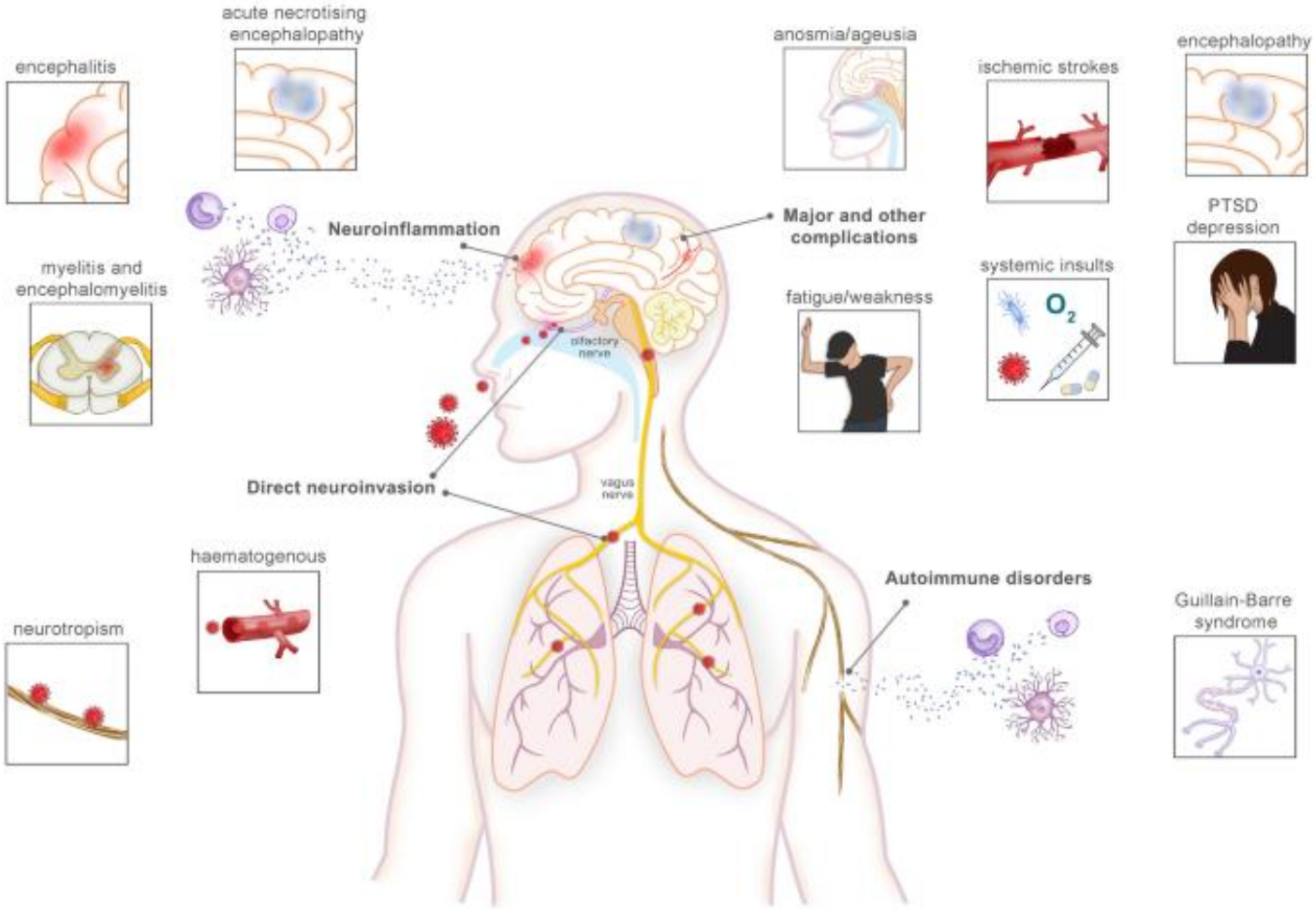

Neurological complications of COVID-19, Virginia F. J. Newcombe, Intensive Care Medicine ***volume 47****, pages1021–1023 (2021)*

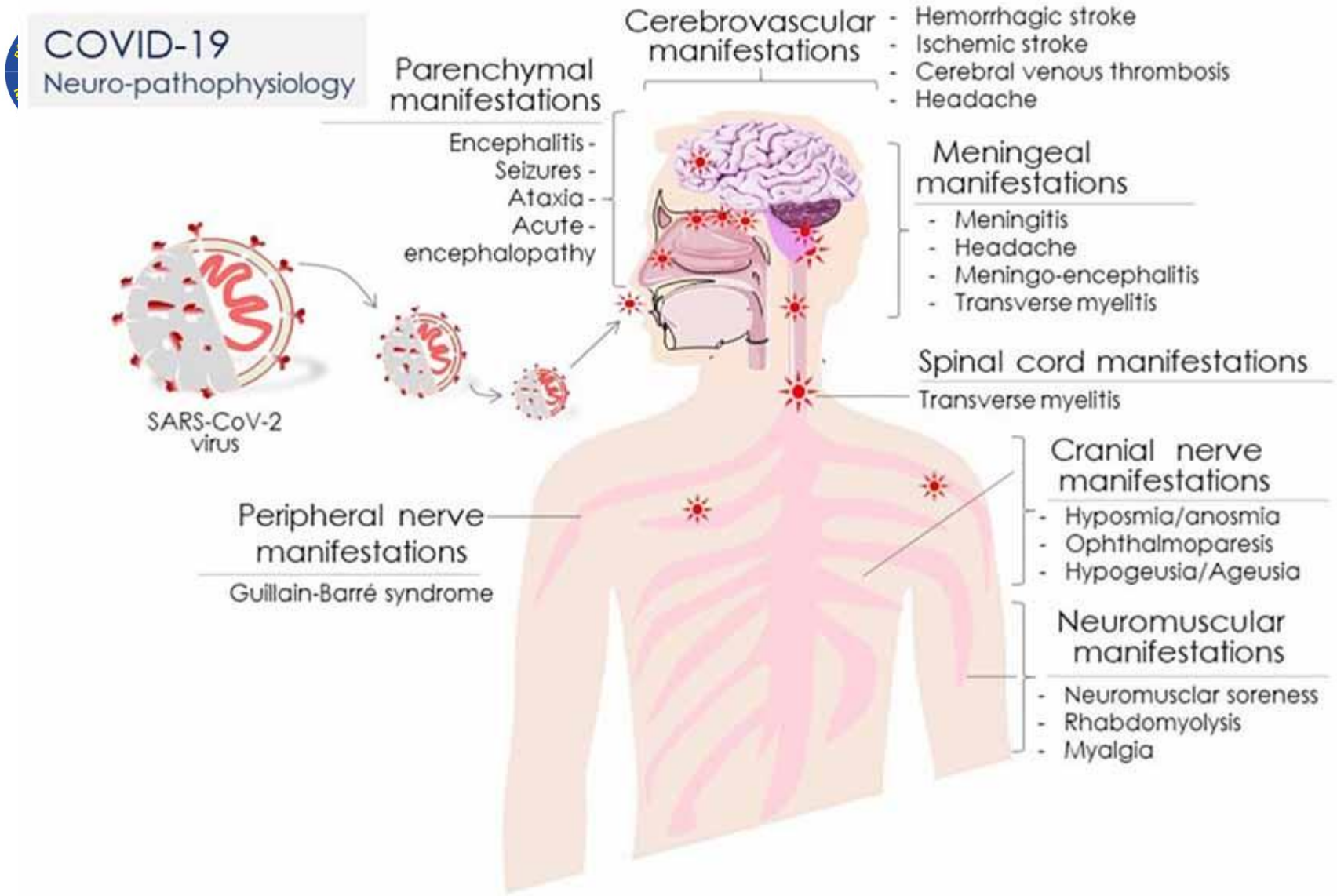

- **COVID-19, Neuropathology, and Aging: SARS-CoV-2 Neurological Infection, Mechanism, and Associated Complications**, **Rajkumar Singh Kalra**, Front. Aging Neurosci., 03 June 2021 | https://doi.org/10.3389/fnagi.2021.662786

Sinh bệnh học của các rối loạn thần kinh hậu COVID

- Sinh bệnh học dẫn đến hiện tượng này chưa được hiểu rõ.
- Những suy đoán có thể: hoạt hóa miễn dịch kéo dài, hiện tượng rối loạn tự miễn dịch, hoạt hóa tế bào nội mô tiến triển gây ra các rối loạn mạch máu (blood clots).
- Các tổn thương này có thể làm tăng nguy cơ hay kích hoạt các tiến triển của bệnh Alzheimer hay Parkinson trong tương lai.
- Trẻ em mắc hội chứng hiếm: multisystem-inflammatory syndrome (MIS-C) có thể có nguy cơ di chứng thần kinh do hoạt hóa nội mô hệ thống, thường liên quan cả đến tế bào não.

Các biểu hiện thần kinh hậu COVID thường gặp

- Đau đầu
- RL giấc ngủ
- “Brain fog”
- Mệt
- Mất/bất thường khứu giác
- Mất vị giác
- Chóng mặt
- Kiến bò, tê bì
- Yếu cơ

Các biểu hiện thần kinh hậu COVID thường gặp

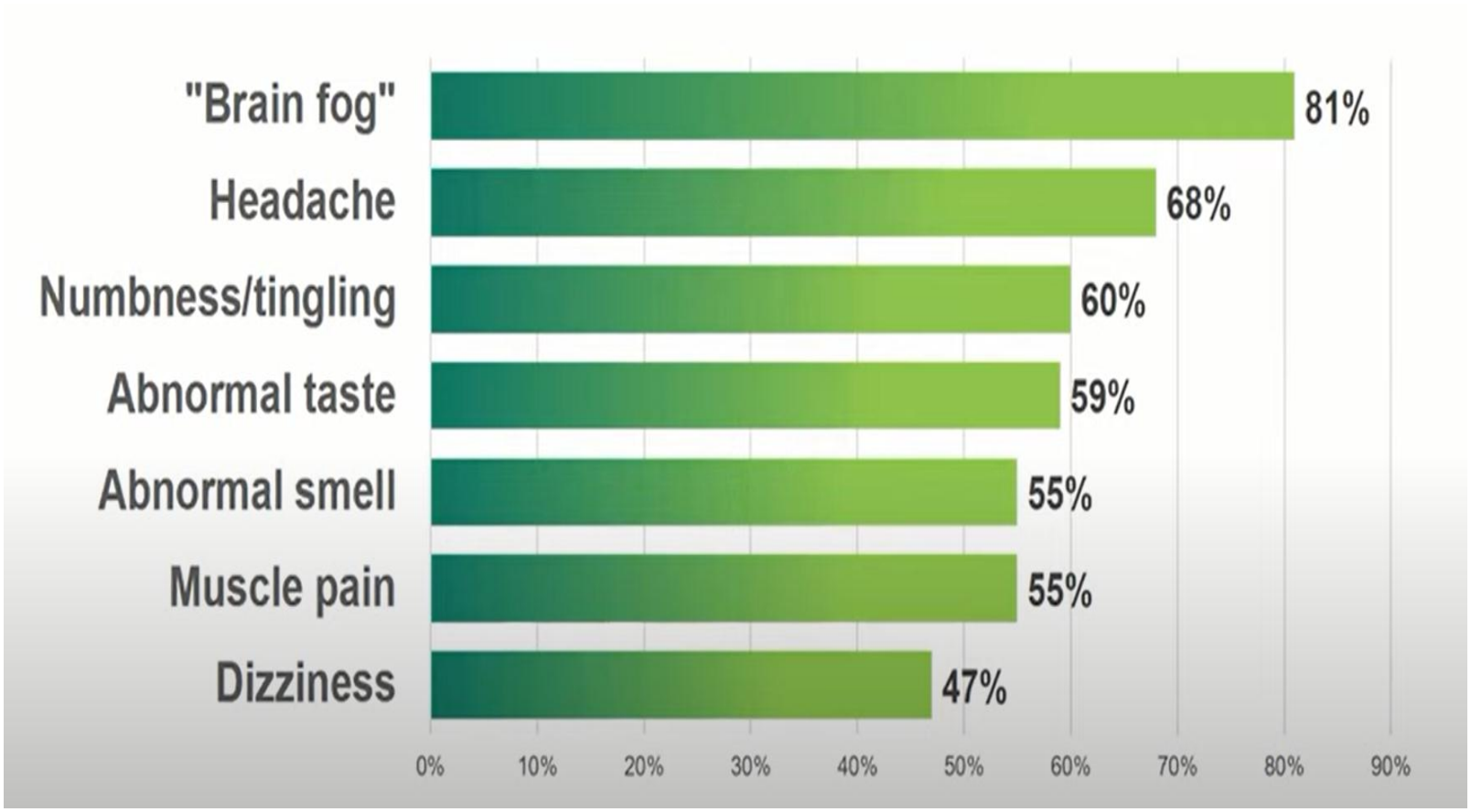

Persistent neurologic symptoms and cognitive dysfunction in non-hospitalized Covid-19 "long haulers". Graham et al ACTN 2021

Vấn đề về trí nhớ và sự tập trung ("brain fog")

- "Chứng não sương mù": tình trạng đầu óc không thể ghi nhớ, phân tích nhạy bén hoặc thiếu tập trung.
- "Brain fog" là một nhóm triệu chứng bao gồm:
  - Giảm sự tập trung
  - Thay đổi cảm giác
  - Suy nghĩ chậm chạp hơn bình thường
  - Suy luận mù mờ
  - Hay quên
  - Khả năng ngôn ngữ suy giảm
  - Mệt mỏi về tinh thần

Chẩn đoán hình ảnh các RL thần kinh hậu COVID

- Hầu như không phát hiện tổn thương trên CT/MRI
- 2 ca "long COVID" có thâm hụt nhận thức (nam 45t & 43t), được chụp MRI không phát hiện có tổn thương. Trên phim FDG PET thấy các vùng giảm chuyển hóa thuộc vùng đai của vỏ não (cingulate cortex).

Long COVID: cognitive complaints (brain fog) and dysfunction of the cingulate cortex, Jacques Hugon, J Neurol. 2022; 269(1): 44–46

H/a chụp Positron Emission Tomography (PET) của 2 BN bất thường vùng đai vỏ não

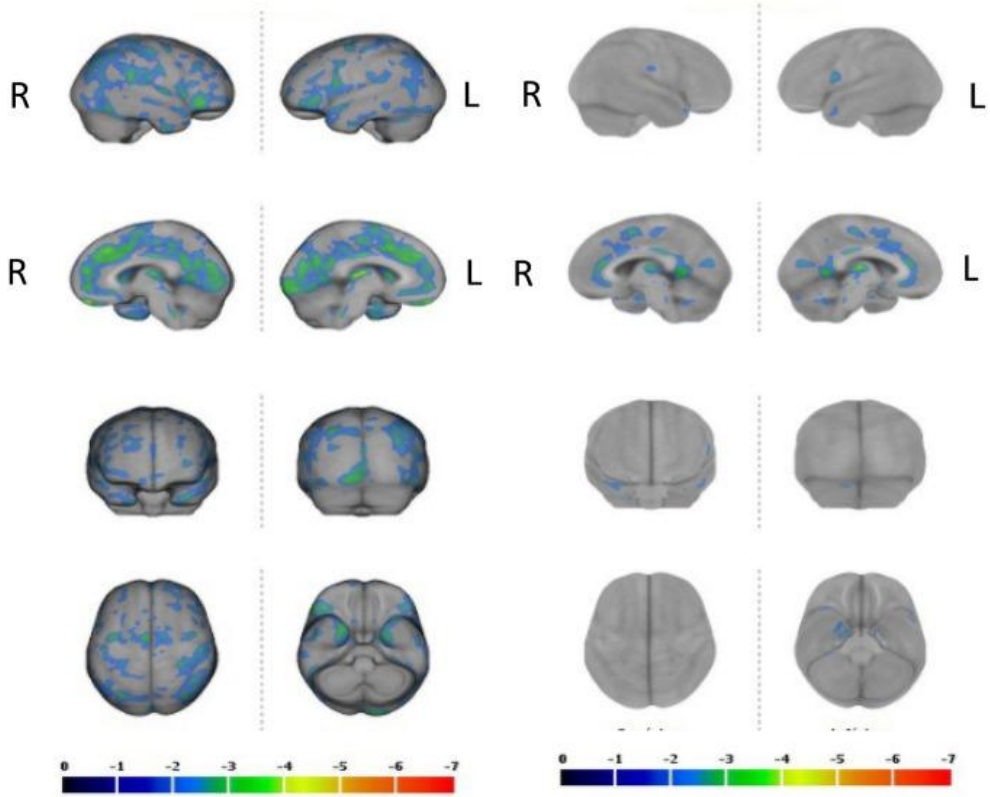

Patient 1 Patient 2

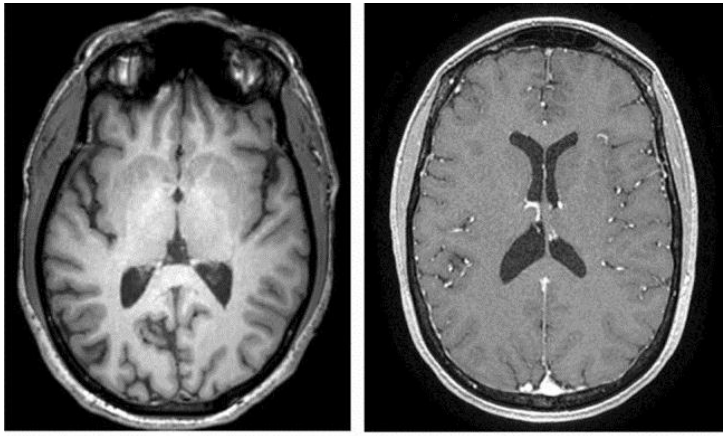

Patient 1 Patient 2 (gadolinium)

PET MRI

Điều trị

- Uống nhiều nước
- Điều chỉnh các rối loạn về giấc ngủ
- Hạn chế các chất kích thích: rượu, thuốc lá, caffeine
- Chế độ ăn cân đối
- Luyện tập thể dục
- Điều chỉnh các rối loạn lo âu, stress

Mệt mỏi, yếu cơ, giảm sức chịu đựng

- Một số BN mệt mỏi kéo dài, nhất là các BN trước đó nằm ICU
- Đa phần không cần can thiệp nội khoa, chủ yếu phục hồi chức năng, điều chỉnh chế độ sinh hoạt, ăn uống, tập thể dục …
- Một sốt BN mệt mỏi kéo dài kèm theo trầm cảm, có thể cần kê thêm thuốc chống trầm cảm liều thấp
- Một số mệt mỏi kèm theo đau mỏi người có thể kê thuốc chống viêm: ibuprofen, naproxen sodium; hoặc giảm đau: pregabalin, duloxetine, gabapentin …

Rối loạn vị giác, khứu giác

- Phần lớn tự khỏi sau khoảng 1 tháng
- Một số BN bị rối loạn khứu giác kéo dài có thể thực hành các bài tập khứu giác (smell-training) (https://www.fifthsense.org.uk/smell-training/)
- Một vài điều trị: thuốc nhỏ mũi betamethasone kết hợp ambroxol, rinazine.
- Điều trị khác như fluticasone

TRÂN TRỌNG CẢM ƠN!